

Ledenblad maart 2021

Verschijnt elke 4 maanden (maart, juli en november)

Colofon

Dit is een publicatie van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen. Zie ook: www.heemkundigekringfijnaartenheijningen.nl

Nummer 79, maart 2021

Redactie: Ineke Bisschops en Carla Molendijk-Stam
Inleverdata kopij: uiterlijk 4 weken voor de verschijningsdatum van de Nieuwsbrief.
Contactgegevens van Carla:
Tel.: 0168-462900 of e-mail: carlamolendijk@hotmail.com

Het lidmaatschap bedraagt minimaal 15,- euro per jaar

Bestuurssamenstelling:
Jan Dierks, voorzitter
Tel.: 0168 462986

Piet Roks Mzn,
penningmeester
Tel.: 0168 463775
Jan den Hollander, lid
Piet Roks Pzn, lid
Kees Machielse, archiefbeheer

Erelid: Jan Maris

Postadres:
Vekuwestraat 2,
4794 AB Heijningen

Documentatiecentrum:
Veluwestraat 2, 4794 AB
Heijningen. Tel. 0168 464935
Open: dins- en donderdag
van 14.00 van 16.00 uur of
op afspraak. Tel. 462986
E-mail: heemkring-fh@kpnmail.nl

Bankrekeningnummer :
NL79RABO0144953978

Van de voorzitter

Beste leden, meestal kan ik redelijk onder woorden brengen om u iets te melden over uw Heemkundige Kring. Dit keer echter opnieuw geen mededelingen over een busreis, winterbuffet, een gezellig middaguitje of nieuws over een nieuwe tentoonstelling. U weet allen waarom er geen nieuws te melden is! Doet uw Heemkundige Kring niets en is zij nog in een late winterslaap? Gelukkig is hiervan geen sprake! Waar zijn onze vrijwilligers dan mee bezig? Alle beschikbare uren worden door twee vrijwilligers gebruikt om de meer dan 200 grote kartonnen dozen ordentelijk in te richten en in een omvangrijk digitaal computerbestand op te slaan. Van de gemeente Moerdijk en de woningstichting Woonkwartier hebben we toestemming om achter "Het Washok " een nieuwe ruimte te bouwen in plaats van de bestaande metalen opslagruimte. In deze nieuwe ruimte wordt o.a. een werkplek gecreëerd om gereedschappen e.d. op te knappen. Een vrijwilliger heeft reeds de bouwoppervlakte uitgezet en we verwachten spoedig met de bouw te kunnen beginnen. Tevens wordt veel aandacht besteed aan het verzamelen van informatie over de molens van Fijnaart en Oudemolen. Ook in deze coronatijd wordt intern alles goed onderhouden en worden gedachtenisprentjes e.d. aan ons omvangrijk archief toegevoegd. Kortom: de vrijwilligers van uw Heemkundige Kring zijn, daar waar mogelijk, nog volop actief. Hopelijk mag ik u volgend ledenblad berichten dat u de bevrijdingstentoonstelling nog kunt bezoeken evenals de Watersnoodwoning. Tot die tijd wens ik u allen veel gezondheid zonder corona problemen.

Jan Dierks

30 Weense kinderen in Fijnaart en Heijningen

Algemeen

Na en tijdens de eerste Wereldoorlog (1914-1918) kwamen er meer dan 150.000 kinderen voor een vakantie bij Nederlandse pleegouders. Het overgrote deel kwam uit Hongarije, maar ook Oostenrijkse kinderen werden voor een tijdje naar Nederland gehaald. Nederlandse hulporganisaties regelden de vakanties o.a. Centraal Comité ter Verzorging van Oostenrijkse arbeidskinderen in Nederland. De Oostenrijkse kinderen waren ondervoed en sterk verzwakt. De situatie in Oostenrijk was ellendig. Het land was één van de verliezers van de oorlog en had veel grondgebied verloren aan buurlanden. Op internet zijn verhalen te lezen dat Nederlandse ouders Oostenrijkse weeskinderen adopteerden. Ook de in Oudenbosch geboren pater Van der Bom, die in de 1e WO werkzaam was in Oberhollabrunn in Oostenrijk, regelde samen met zijn zuster, in 1917 een transport van 30 Oostenrijkse kinderen naar Nederland om deze kinderen 6 weken te laten aansterken. Deze kinderen werden ondergebracht in Oudenbosch, Etten-Leur en Langeweg. In Hollabrunn was in 1917 een vluchtelingenkamp voor Oostenrijkse vluchtelingen uit andere delen van Oostenrijk. Wellicht kwamen deze kinderen uit dit kamp.

Vertrek 'Weensche kinderen uit Fijnaart'

In het tijdschrift van de Heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale stond onderstaand artikel dat mijn aandacht trok .Het artikel stond op 24 augustus 1920 in een krant, die in Roosendaal verscheen:

'Gistermiddag half drie zijn een zestigtal Weensche kinderen wederom naar hun heimat vertrokken. Hiervan waren er een dertigtal uit Roosendaal en evenzoveel uit Fijnaart. De kinderen uit Fijnaart waren 's morgens reeds per tram alhier gearriveerd. Zwaar bepakt en beladen, vergezeld van hun pleegouders kwamen de kinderen op het station aan. Het afscheid was voor velen zwaar, en zoowel van de zijde der kinderen als van vele pfllege eltern vloeiden tranen. Het was een treffend moment, toen juist voor het vertrek van den trein een der jongens, met heldere gevoelige stem op de wijze van het bekende "Vaarwel mijn dierbaar vaderland " zong: "Vaarwel mijn dierbaar Nederland".

Onder gewuif en vaarwelgeroep stoomde de trein naar 's-Hertogenbosch, waar de kinderen om vier uur aankwamen, teneinde hun verre reis te vervolgen. Het aantal kinderen dat onder de hoede van het Roosendaalsche Comité, over 15 dorpen in den omtrek verdeeld is, bedraagt een kleine duizend. Dat het Comité dus nog al wat te doen heeft, kan men begrijpen.' In het laatste boek van onze kring: Wedervaren en Toestanden wordt hieraan op blz. 30 ook kort aandacht besteed. De Weense kinderen kwamen niet alleen in de 1e WO en daarna, maar ook na de 2e WO!. Op 28-09-1950 bericht het Twentsche Dagblad Tubantia dat er meer dan 12.000 Weense kinderen sedert het einde van de 2^e WO met speciale kindertreinen naar Nederland zijn gebracht om 3 maanden aan te sterken. Het Nederlandse Rode Kruis zorgde voor de begeleiding tijdens de reis. Niet alleen Weense kinderen kwamen naar ons land. Op 30-10-1954 staat in het Dagblad van het Noorden dat Duitsland het bestuur van het Nederlandse R.K. Huisvestingscomité bedankt voor hun hulp bij het verblijf van 3900 Duitse kinderen vanaf 1950 in Nederland. Ook staat in hetzelfde artikel dat er rond de jaarwisseling van 1954-1955 een nieuw transport van Weense kinderen onder auspiciën van dit comité te verwachten is. Onze archivariissen hebben in onze archieven gezocht of wij informatie hebben over het verblijf van Weense kinderen in Fijnaart en Heijningen in de periode 1917 - 1957.

Helaas! Wij zouden graag hierover meer informatie van u ontvangen.

Het is aanneembaar dat de Weense kinderen niet eenmalig in Fijnaart en Heijningen geweest zijn. Heeft u informatie, mogelijk vergezeld met foto's, dan zouden wij deze informatie graag ontvangen, waarvoor reeds onze hartelijke dank!

Algemeen:

Nederland was in de 1^e WO (1914-1918) neutraal, terwijl o.a. Oostenrijk in oorlog was, met alle ontberingen die helaas bij een oorlog horen. De kinderen zijn naar Nederland gekomen om aan te sterken zoals ook kinderen ten gevolge van de Watersnood van 1953 naar elders zijn geweest oom ook aan te sterken. Uit informatie blijkt dat het katholieke kinderen waren, die zeer waarschijnlijk bij katholieke gezinnen in Fijnaart en Heijningen

ondergebracht zijn. Ook na de 2^e WO kwamen er tussen 1949 – 1957 Oostenrijkse kinderen om aan te sterken naar Nederland.

Avondmis in Weense Sankt Stefan.

Op 13-02-1953 staat in het Dagblad voor Nederland te lezen :“ Avondmis in Weense Sankt Stefan. Dinsdagavond stroomde duizenden kinderen en volwassenen naar de Weense kathedraal waar kardinaal Innitzer een avondmis opdroeg naar aanleiding van de ramp, die ons land getroffen heeft. In zijn toespraak beschreef hij de omvang van de catastrofe en herinnerde vooral de Weense kinderen aan de gastvrijheid en liefde, die zij in ons land hadden ondervonden”

Aankomst Oostenrijkse kinderen op station Zevenaar, 1917

Van Wapensteen naar Wapen van Fijnaart.

De kern van de gemeente Fijnaart, de polder Vrouw Jacobsland alias de Oude Fijnaart, is in 1548 bedijkt. Het jaar daarop kreeg onze plaats een schepenbank. De keuren van Fijnaart zijn in 1558 vastgesteld; volgens de bepalingen van deze regeling van bestuur en rechtspraak moest een zegel voor het dorp worden aangeschaft waarin voorkwam het parochie patroon met een schild en met het wapen van de markies, Jan van Glymes IV. De parochie patroon was Sint Jacobus de Meerdere, die als pelgrimsheilige werd voorgesteld met in de rechterhand de pelgrimsstaf en fles en aan de linkerhand een lint waaraan het wapen hing. De heilige heeft de pelgrimshoed op het hoofd met daarop een zilveren schelp. Waarom de heilige Jacobus op het zegel? Jacobus was de patroonsheilige van de markiezin van Bergen op Zoom, Jacqueline de Croy, die een rol speelde bij de bedijking van Fijnaarts oudste polder, Vrouw Jacobs land of Oude Fijnaart. Het wapen op het zegel was dat van de heren van Glymes, markiezen van Bergen op Zoom en graven van Walhain, die katholiek waren. In dit eerste wapen van Fijnaart en Heijningen was de kleur van de maliën goud, maar deze kleur moest zilver zijn. Dit eerste zegel van de schepenbank in onze plaats dateert uit 1559. In de 17e eeuw stond achter het wapen een gezette man als schildhouder. Hiervan is er een fraaie gedocumenteerde wapensteen vervaardigd.

Veel later bleek dat de wapensteen niet in de juiste kleuren was geschilderd en in 1980 is deze steen opnieuw in de juiste kleuren geschilderd en is verankerd te zien in het voorportaal van de kerk van de Heilige Jacobus de Meerdere in Fijnaart. U denkt misschien: die heb ik nog nooit gezien. Maar dan vergist u zich! Deze wapensteen siert op iedere voorkant van ons ledenblad! Het wapen van Fijnaart en Heijningen werd op 16 juli 1817 bij besluit van de Hoge Raad van Adel aan de toenmalige gemeente Fijnaart en Heijningen bevestigd. In deze gewijzigde wapensteen is Fijnaart ertoe overgegaan, een nieuwe versie van het wapen in te voeren, waarbij de heilige Jacobus is weggelaten alsmede de

kroon, die in het midden stond. Dit zegel heeft als basis gediend bij de vaststelling en bevestiging van het wapen dat de burgemeester in 1815 als een aangepaste wapenbevestiging aan de gouverneur van de provincie Noord-Brabant zond. Ook de kleuren van het wapen waren onjuist. In het tweede kwartier waren de kleuren van het veld en de palen omgewisseld (in een rood veld drie gouden palen in plaats van in een goud veld 3 rode palen). In 1958 verzocht de gemeenteraad van Fijnaart en Heijningen om een herziening van de wapenbeschrijving. Deze herziening werd bij koninklijk besluit op 11 april 1959 ingewilligd. Hierbij kreeg het wapen weer de juiste kleuren conform het wapen van het geslacht van Glymes en werd tevens een kroon van drie bladeren en twee paarlen ingevoerd. Met de herindeling van de gemeenten tot een groot Moerdijk wordt het wapen officieel niet meer gevoerd. In het nieuwe wapen van de gemeente Moerdijk zijn nog kenmerken van het Fijnaarts wapen terug te vinden.

1817

1959

Dom bezig.

Een harde wind kan je nog al eens verrassen, zo ook in 1933 toen mannetjesputters tijdens een stevige wind een grote boom gingen omzagen en dan wel midden juli vol in het blad. Dat ging dus helemaal fout. De boom ging door een rukwind een heel andere kant op recht op de elektrische draden langs de weg die, omdat ze niet knapten, over een lengte van 250 meter acht palen in de val meesleurde, en daarbij ook nog stroomdraden uit een muren of daken rukten. U moet weten dat elektra lange tijd bovengronds van paal naar paal naar de huizen werd gevoerd. In ieder geval de ravage was enorm. Men was nog wel zo helder geweest om in de vroege morgen aan de PNEM te vragen de elektriciteit van het net te halen anders was het helemaal chaos geweest. Alles lag op de dijk, normaal druk is met verkeer maar tijdens de val even niet. Niemand kon er meer langs. Maar alle krachten werden gebundeld, inclusief die van de bewoners, en de dijk was na enige tijd weer vrij. De elektriciens hadden daarna de hele dag nodig om de boel weer in orde te maken. Dat zal alles bij elkaar wel een dure boom geweest zijn.

De kat uit de boom kijken.

De heer Prince zag zijn kat op een winterse dag in januari 1940 hoog in een boom zitten. Het klagelijke miauwen werd hem teveel en besloot daarom het beest te gaan halen. Voortvarend begon hij aan de klim maar halverwege gleed hij van een gladde tak af en viel naar beneden en kwam naast een hek met scherpe pinnen terecht. Zijn hand had zich tijdens de val vastgeprikt op een van die pinnen die er dwars doorheen was gegaan. Met van pijn verwrongen gezicht trok hij zijn hand van het hekwerk en spoedde zich naar dokter Visser. Deze deed wat nodig was en met zijn hand in het verband ging hij weer huiswaarts. Of de kat alsnog uit de boom is gekomen is niet bekend.

Opstand in Kongo.

Van de al vanaf 1964 vermiste missionarissen van Mill Hill, waaronder B. Santbergen uit Fijnaart, werd op 24 februari 1966 bekend dat ze waren vermoord door opstandelingen. Deze mededeling kwam van Mgr. Kester, de bisschop daar. Die had het bericht van de Belgische confrater pater Meyen. Die had het weer vernomen van het hoofdkwartier van het Congolese Nationale leger in Boende. De priesters waren, op de vlucht voor de opstand, in de armen gelopen van de Sinbas.

Een geschenk.

Nadat de Fijnaartse raad het besluit had genomen om een reliëf van Koningin Juliana aan de Friese gemeente Gaasterland te schenken, ging men op 9 maart 1974 naar het hoge noorden. Wat vormde de oorzaak van dit alles. Als we zien wie daar de burgemeesterspost bekleedde dan wordt al een ding duidelijk. Op die post zat Hector Livius Sixma baron van Heemstra, van 1955 tot 1964 de visionaire burgemeester van Fijnaart en Heijningen. De tweede rede vormde de 'heringebruikstelling' van het gemeentehuis in de hoofdkern Balk. Het pand uit 1615 was al in 1836 en 1912 gerenoveerd. Daarbij was veel van het origineel verloren gegaan, maar dat was nu met deze laatste verbouwing weer hersteld. Tijdens zijn toespraak zei de Fijnaartse burgemeester Jan van Bochoven over het reliëf; 'we hebben er een over en we hebben het van alle stof ontdaan'. Ook zag hij overeenkomsten, nl. het chauvinisme in Friesland en Brabant.

Brand

In 1835 beschrijft Pieter van Coursel, voormalig kapitein 2e bataljon derde afdeling mobiele Noord Hollandsche schutterij een gebeurtenis tijdens een mars van fort De Hel naar Oud Gastel in 1831. Op de grens van Fijnaart en Stampersgat ontdekten we een brand in een woning welke wij zojuist hadden gepasseerd. Om alle verwarring te voorkomen liet ik dadelijk de manschappen in het geweer komen en zond een officier met een genoegzaam schutters om te helpen en te redden wat te redden was, want aan blussen was niet te denken omdat er geen middelen en ook geen water voorhanden was. Het gebouw bestond uit twee dagloners woningen van hout en met riet bedekt. De schutters vlogen dadelijk de brandende woning binnen en droegen alles wat voorhanden was naar buiten tot zolang ik zelf order moest geven om niet meer binnen te gaan.

De aanleiding van de brand was ontstaan door onvoorzichtigheid om ons te zien passeren. Nadat we alles gedaan hadden wat in ons vermogen was om nog enig nut te zijn vervolgden wij onze mars naar Oud Gastel. Intussen liet ik voor de ongelukkig geworden huisgezinnen bij de brand, met overleg van de H.H. officieren bij hun eenheid en de schutters een collecte doen

welke de som van F 38,75 opbracht, en die ik in juni heb doen toekomen aan de burgemeester van Fijnaart en deze heeft daarvan ook een gepast gebruik gemaakt, want de afgebrande woningen stonden in korte tijd weder opgebouwd.

Voor de rechtbank

In maart 1925 stonden drie personen voor het gerecht. Wat was er voorgevallen? De nietsvermoedende J.V fietste op zijn gemak huiswaarts met in zijn zakken drie flessen bier. Het plan was om thuis het gerstenat te consumeren. Op een gegeven moment fietste L.Br. hem tegemoet en dwong hem te stoppen. Luid schreeuwend van; - 'zo aap, daar ben je dan'- begon hij gelijk te slaan en te st ompen. Evenwel J.V liet zich niet onbetuigd en pakte een van de flessen bier uit zijn zak en sloeg de fles met een ferme klap op het hoofd van de aanvallers. Van het handgemeen werd een proces verbaal opgemaakt. J.V bracht een 17 jarige getuige mee alleen kon de rechtbank daar niets mee vanwege zijn tegenstrijdige verklaringen. De rechter kon daarom geen oordeel vellen en sprak L.Br. vrij van vervolging.

P.R

Uit een geneeskundig tijdschrift in 1862.

De onderstaande tekst is leesbaar gemaakt door de medische termen te vertalen of samen te bundelen.

De heer J.A. Verhagen, genees - keel en verloskundige te Fijnaart, geeft een uitvoerige beschrijving van wat hijzelf ondervond toen hij door difteritis (*kwaadaardige vorm van slijmvliesontsteking enz. in de keelholte en strottenhoofd*) werd aangetast.

Op 3 februari 1861 nadat ik een hevige aanval van difteritis onder behandeling had genomen, voelde ik opeens een eigenaardige, onaangename huivering zoals ik nog nimmer ondervonden had, gepaard met een gevoel van grote afmatting. Ik ging echter door met mijn ziekenbezoek en voelde mij thuisgekomen iets beter, maar bleef toch buitengewoon vermoeid en lusteloos. Deze toestand duurde 6 dagen. Nadat ik in de avond van de 6^e dag naar bed was gegaan werd ik

omstreeks middernacht wakker met grote benauwdheid en stekende pijn in de keel. Na het gebruik van een braakmiddel volgde het overgeven van een grote hoeveelheid taai slijm.

Hierop verminderde de benauwdheid en werd de

ademhaling vrijer; de pols was klein en frequent. Nadat ik weer in slaap was gevallen herhaalde zich hetzelfde. Omstreeks 8 uur diende ik mij weer een braakmiddel toe wat weer verlichting van de benauwdheid gaf, maar een uur later kwam koorts opzetten.

De gebrakte stoffen verspreidde een ondragelijke rotachtige stank. Later op de dag brak het zweet mij uit en ontwaarde ik wederom dezelfde onaangename lucht dat de eigen adem mij hinderde. De pols was toen klein en hard, de ademhaling van de longen vrij bij doortocht maar belemmert bij het strottenhoofd. Het leek mij of de spieren van de stemspleet verlamd waren. De buik was gevoelig, vooral in de navelstreek. De urine was troebel en stinkend. De ontlasting spaarzaam en verspreide een rotachtige stank. Het bewustzijn bleef helder maar de afgematheid nam toe, het gezicht was ingevallen, de ledematen beefden. Koud klam zweet, onlesbare dorst. De tong was ruw met droge korsten bedekt; de randen geïrriteerd, in de keelholte

vaalwitte asgrouwe vlekken, de huid geïrriteerd, aan de punt waskleurig, de amandelen normaal. Het gevoel in de keel was meer benauwend dan pijnlijk. De stem was soms goed ontwikkeld, soms hees. De behandeling bestond in het ruim gebruik van koud water, zalvende dranken, gorgeldrank met aluin met daarbij gekookte kruiden op de hals, de nek en tussen de schouderbladen. De vlekken werden gepenseeld met een oplossing van zilvernitraat. Na verloop van 8 dagen waren deze verschijnselen langzamerhand verminderd behalve het gevoel van matheid en lusteloosheid. Op de 21^e dag vatte ik, hoewel nog niet helemaal hersteld, mijn bezigheden weer op, met het gevolg dat ik daarop weer te bed moest. De benauwdheid nam weer toe, de keelholte was vaalkleurig en ook de koorts keerde terug. Na verloop van 5 a 6 dagen verminderde de koorts en werd de huid zacht en vochtig. Er ontstond toen een gevoel in de keel alsof het slijmvlies met franje bekleed was. Door eerder gebruikte kruidenmengsels met aluin en het gorgeldrankje trad er beterschap op. Tot op het laatst van mei behield ik het gevoel van afmatting, bleef ik me telkens verslikken en werd de stem hees na enkele zinnen te hebben gesproken. In juni was ik geheel hersteld.

P.R

Contributie 2021

Zoals ieder jaar in maart vragen wij u de contributie voor het lopend jaar over te maken. De nota zit bij dit ledenblad ingesloten. De bijdrage voor het lidmaatschap is vastgesteld op ten minste €15. Elke euro die we extra van u mogen ontvangen, wordt in dank aangenomen. Hartelijk dank voor uw betrokkenheid bij de vereniging en een vlotte overboeking. Mocht u al betaald hebben, dan onze dank voor deze betaling en verzoeken wij u om deze nota als niet verzonden te beschouwen.

P. M.M. Roks – Penningmeester

**Belangrijke mededeling
contributie**

Hulpverlening door de cadetten van de Koninklijke Militaire Academie gedurende de eerste dagen van de watersnood.

Vrij recent kreeg het bestuur een boek aangeboden dat in 2011 is uitgegeven door de Koninklijke Militaire Academie van Breda. Het boek met de titel "*De cadetten van '53 en de watersnood*" beschrijft gedetailleerd de inzet van de cadetten van de KMA op de eerste dagen van de ramp. Daarbij komt de hulpverlening in Fijnaart en Heijningen uitvoerig aan de orde.

De inleiding van het boek vermeldt dat in de vele berichtgevingen, verslagen en publicaties over de ramp de inzet van de cadetten en de betrokkenheid van de KMA slechts summier of nagenoeg niet aan de orde komt. Nooit was er een samenhangend overzicht verschenen van de verrichtingen van de cadetten en de betrokkenheid van de KMA. "Met de uitgave van het boek wordt recht gedaan aan deze vergeten hulpverleners". Als we er de uitgaven van onze Heemkundige Kring op naslaan blijkt inderdaad dat daarin over de inzet van de cadetten van de KMA nauwelijks is gesproken. In onze uitgave "De Stormvloed 1953 staat hierover : "Onder commandant van Tuyll van Serooskerken zetten militairen van de KMA zich in om, met behulp van vier meegebrachte stormboten, in Zwingelspaan en omgeving mensen te redden (blz. 33) Op nog een andere plaats (blz.51) staat vermeld "Overste J. van der Ploeg van de KMA uit Breda bood eveneens hulp aan in de vorm van enkele cadetten onder bevel van kapitein van Tuyll van Serooskerken." Dat was dus ook van onze zijde een erg summiere weergave van de inzet en betrokkenheid van de cadetten van KMA.

We willen dat hierbij rechtzetten. De hierna weergegeven tekst is een (nagenoeg) integrale overname uit de genoemde uitgave met betrekking tot de inzet van de KMA voor onze gemeente.

De cadetten van '53 en de watersnood Alarmering

Het was zondag 1 februari tegen 05.00 uur in de nacht. In het kasteel waren eerste- en tweedejaarscadetten aanwezig. Zij hadden in het kader van hun opleiding geen toestemming om naar huis te gaan en hadden in tegenstelling tot de ouderejaars een zogenaamd binnenweekend. De cadetten lagen nog te slapen toen bij de officier van piket de telefoon overging. Aan de andere kant van de lijn gaf de garnizoenscommandant van Breda de

order " Cadettenbataljon onmiddellijk aantreden in verband met watersnood". Direct sloeg de officier van piket alarm en begon het wekken van de slapende cadetten. Dit ging aanvankelijk gepaard met het nodige beklag van menig cadet over een vermeende alarmoefening, die nota bene op een zondag gehouden werd. De cadetten stonden echter, zoals het goede jonkers betaamt, direct op om zich gereed te maken en trokken het eerste uniform dat ze konden vinden aan, veelal de battledress. Ze proefden al snel dat er dit keer een sfeer van ernst hing. Zeker toen de altijd rustige gouverneur Puffius met een zorgelijke blik verscheen en de cadetten toesprak met de woorden: "Cadetten, er is ons een ramp geschied." Wat ze te wachten zou staan? Niemand van de cadetten en het personeel, zelfs de gouverneur niet, kon het zeggen. Druk gespeculeerd werd er al wel over de, alle waarschijnlijkst, ondergelopen polders met her en der een afgelegen boerderij en wat stuks vee, maar vooralsnog kon niemand vermoeden welke omvang de watersnood daadwerkelijk had. Kapitein Bijl de Vroe stelde het simpel: "Een overstroming komt door hoogwater uit zee. En de zee is naar het westnoordwesten. Daar gaan we heen en komen de narigheid vanzelf tegen. Om 5.30 uur stond het Cadettenbataljon gereed voor afmars. Op dat moment gingen de aanwezige chauffeurs naar de Trip van Zoutlandtkazerne in Breda om daar auto's en vrachtwagens af te halen. De schoenen werden nog eens goed ingeivet. De cadetten van de genie legden ondertussen het pioniersmateriaal bestaande uit spaden, houwelen, bijlen, zandzakken en ander licht materiaal klaar. Meer informatie dan 'het verzoek om assistentie van de burgerautoriteiten bij watersnood', dat uit enkele plaatsen bij de garnizoenscommandant van Breda was binnengekomen, was er in feite niet. Zodoende dacht men, bij het gereed maken van het materiaal, te volstaan met licht materiaal en voor het geval dat het nodig was, een aantal vouwboten en M2 aanvalsbotten. Rond 6.00 uur, traden de cadetten aan op de binnenplaats van het kasteel en omstreeks 6.30 uur was alles gereed en waren er vier detachementen gevormd. Een kwartier later ontving men van de garnizoenscommandant de order een detachement naar Lage Zwaluwe en een detachement naar Klundert te zenden. Niet lang hierna volgde een order om ook detachementen in te zetten bij Fijnaart en Heijningen evenals bij Kruiningen en Rilland. Het Cadettenbataljon rukte uit.

Het detachement Fijnaart en Heijningen

Het derde detachement ging onderweg naar Fijnaart en Heijningen. Dit detachement bestond in eerste instantie uit 30 cadetten, drie chauffeurs en de sergeant-majoor v.d. Burgh. Het detachement Fijnaart/Heijningen stond onder leiding van kapitein G.C. Bijl de Vroe, commandant van de Cadettencompagnie. De opdracht aan het detachement Fijnaart en Heijningen was het evacueren van bewoners van geïsoleerde boerderijen in de omgeving van Fijnaart. Ondanks het feit dat het detachement niet wist wat het te wachten stond, vermoedde men wel dat er ondergelopen boerderijen zouden zijn. Daarom werd besloten om van de op dat moment zes beschikbare boten twee vouwboten en een M2 aanvalsboot aan dit detachement toe te wijzen.

Onderweg heerste een haast euforische stemming. Spannend. De eerstejaars cadetten hadden een periode militaire en lichamelijke opleiding achter de rug en waren daardoor niet alleen superfit maar eveneens gewend aan de lange ritten-in vrachtwagens. Het zou de eerste inzet van hun jonge carrière worden. De wildste voorstellingen van wat er te wachten stond deden de ronde in de vrachtwagens hoewel iedereen verwachtte dat het wel mee zou vallen. Cadet Gilissen schrijft zelfs dat toen ze al even onderweg waren en ze nog altijd niet op de watersnood waren gestuit, er gezongen werd: "wij willen water zien". Echter binnen no-time maakte de opgewonden sfeer plaats voor doodse stilte. De cadetten konden alleen achter uit de vrachtwagen kijken. Water, hoger dan enige cadet het ooit had zien staan. Vervolgens huizen die tot halverwege de ramen van de benedenverdieping onder water stonden. Dode koeien. Bedroefde mensen langs die weg die riepen dat het nu goed zou komen want het leger was er. De vrachtwagens stopten, de cadetten konden eindelijk uitstappen. Niets dan water om hen heen en het enige land was de weg waarop ze waren komen aanrijden. Het zou een zware taak worden. Zwaarder dan iemand kort ervoor en op dat moment kon bevroeden.

Omstreeks 9.30 uur meldde het detachement zich in Fijnaart bij de burgemeester. Deze verzocht het detachement burgers te redden bij Heijningen, Oranjeoord en Willemstad. Uit het ondergelopen gebied worden o.a. een gezin van vijf personen, een vrouw en een bejaard echtpaar gered.

Cadet A.A. Herweijer en cadet L.L. de Vries schoten een angstig ouder echtpaar te hulp dat voor een zolderraam op redding wachtte. De boot schuurde wild meters langs de muur op en neer.

Kapitein Bijl de Vroe riep naar cadet de Vries dat hij zich aan de klimop moest vasthouden. De bejaarde man liet zich uit het raam zakken. Cadet de Vries pakte zijn vrije hand en hielp hem naar beneden in de boot waar cadet Herweijer de man overnam. Cadet Herweijer schrijft: *"En toen verschenen twee zeer ontblote en bovenmaatse billen voor het raam. Jonker de Vries trachtte wanhopig grip op de zaak te krijgen, doch de omvang ging zijn vermogen te boven. Vrouw, klimop en cadet de Vries stortten chaotisch naar beneden. Veilig kwamen ze even later op de dijk"*.

Majoor A.H. Schreuders was inmiddels samen met kapitein J. Koster in een jeep op weg naar Heijningen waar ze rond 13.00 uur aankwamen. Daar aangekomen kregen ze bericht van een burger, afkomstig uit Zwingelspaan, dat een aantal mensen aldaar op een ondergelopen boerderij vast zat. Schreuders nam sergeant-majoor v.d. Burgh en een zestal cadetten, uitgerust met bootmaterieel, mee naar Zwingelspaan. Het boerderijencomplex lag op circa 100 meter afstand van de dijk. De boot werd bemand door v.d. Burgh en vier cadetten. Om nog enige beschutting te krijgen tegen het onstuimige weer en de hevige stroming, begaf de boot zich via een boomgaard naar de betreffende boerderij. Daar werden onder "uiterst moeilijke en gevaarvolle omstandigheden" een man en een vrouw gered. Verdere pogingen met de aanvalsboot zouden ongetwijfeld tot zelfmoord hebben geleid. In afwachting van bruikbaar boot-materieel gaf majoor Schreuders daarom aan v.d. Burgh en zes cadetten de opdracht zich weer bij de groep van kapitein Bijl de Vroe te voegen. Majoor-Schreuders vertrok vervolgens samen met kapitein Koster naar het detachement Klundert.

Het gebied dat precies ligt in de hoek waar de Haringvliet en Volkerak samenkomen en verdergaan in het Hollandsch Diep, was zwaar getroffen. De stroming was er ongekend sterk mede door het feit dat de harde stormwind nog altijd woedde kon men de op grotere afstand gelegen boerderijen veelal niet bereiken. Kapitein Bijl de Vroe vroeg vervolgens toestemming van de burgermeester van Fijnaart om terug te keren naar de KMA. Het detachement keerde om 15.00 uur terug.

Het detachement trok droge kleren aan en bereidde opnieuw het materiaal voor. Het detachement nam nu twee M2 aanvalsbotten, één kleine vouwboot en één rubbervlot mee evenals 2000 zandzakken. Om 17.00 uur vertrok het detachement weer richting

Fijnaart. Bij aankomst ontving het van de burgemeester de order om zandzakken te leggen bij Oude Molen. Daar aangekomen is het detachement non-stop van 18.00 uur tot 22.00 uur bezig geweest met het vullen en leggen van zandzakken. Majoor Schreuders en kapitein Koster waren ondertussen ook in Fijnaart aangekomen. Rond 21.00 uur ging de situatie in het gebied een kritieke fase in. Een waterstaatdeskundige meldde aan de burgemeester en generaal van der Kroon, dat de dijk tussen Zwingelspaan en Oude Stoof niet veel langer houdbaar was. Generaal van der Kroon gaf daarop luitenant-kolonel Stoorvogel opdracht zich naar de betreffende dijk te spoeden en te beoordelen in hoeverre behoud nog mogelijk was.

De burgemeester en generaal van der Kroon deden een beroep op Schreuders om de onwillige bevolking uit de Oude Fijnaartpolder tot evacuatie te bewegen. Kapitein J. Anemaet, waarnemend commandant van de Cadettencompagnie en ritmeester W.R.A. Baron van Tuyll van Serooskerken waren op dat moment vanaf de KMA ter plaatse gekomen. Zij gingen vergezeld van een tiental Wageningse studenten vrijwel alle huizen en boerderijen vanaf Oude Stoof via Kade naar Fijnaart ontruimen.

Ondertussen arriveerde op het gemeentehuis in Fijnaart een waterbouwkundige uit Amsterdam. Aangezien luitenant-kolonel Stoorvogel nog niet terug was met zijn bevindingen, nam majoor Schreuder de waterbouwkundige mee naar Oude Stoof om daar de toestand van de dijk te onderzoeken. Het water stroomde inmiddels ruim tien centimeter over de dijk. Nadat zij enkele honderden meters over de dijk hadden gelopen, bracht de waterbouwkundige zijn mening uit: "Mits u voor de komende vloed van 2.00 uur voldoende beschermingsmaatregelen kunt treffen door het plaatsen van een dijk van zandzakken en het ter plaatse aantrekken van het benodigde personeel garandeer ik u dat althans deze zijde van de dijk kan worden behouden".

Schreuders en de waterbouwkundige keerden weer terug. Ook Stoorvogel keerde na zijn verkenning terug op het gemeentehuis. Over het andere dijkdeel bij Zwingelspaan had hij eenzelfde conclusie. Daarop werd besloten een verwoede poging te gaan wagen om deze zeer belangrijke dijk en de daarachterliggende gebieden te behouden.

Direct werd begonnen met het organiseren van manschappen en materieel. Het werd alles of niets.

Kort daarop vertrok om 21.30 uur onder leiding van de 1e luitenant J.P.M Schreurs van de 1e Cadettencompagnie, een tweede groep vanaf de KMA. Deze groep bestond naast Schreurs uit de 2e luitenants van de Brugge en Brouwer, 25 cadetten en de twee chauffeurs sergeant Lemmens en sergeant van Galen, beiden instructeur aan de KMA. Deze groep zou de eerste groep van het detachement Fijnaart/Heijningen, onder leiding van kapitein

n Bijl
de
Vroe,
versterken en
aflossen. Ook
was er een
groep van
ongeveer 120

genisten onder leiding van kapitein Bernaert en luitenant Minderhout van de Genie in de buurt. Zij waren al bezig met werkzaamheden aan het dijkeinde bij Zwingelspaan. Ongeveer 200 Stoottroepers onder leiding van majoor Michielsens waren beschikbaar en wachtten op orders voor inzet. De tweede groep van Schreurs kwam om 22.30 uur aan in Fijnaart en meldde zich daar bij de staf. Hierna volgde een bespreking waarbij majoor Schreuders de aanwezige militairen en burgers orders gaf. De groep van Schreurs kreeg daarbij opdracht drie reddingsploegen te vormen.

Eén groep, bestaande uit de cadetten H.L.A. Bakhuis, P.C. Wijnbergen, R.M.R. van der Heide, M.A. Onderwater en J. Koch, werd ingezet op een boot van de Rijkspolitie om mensen uit huizen te redden. Zij kwamen om 03.00 uur 's nachts hiervan terug. Een tweede groep onder leiding van 2e luitenant Brouwer bestond uit de cadetten F. Dijkstra, A.H.H. Geeraets, A.B.M. Frinking, F.M. van Pul en LPH. van Os. Zij gingen op aanwijzingen van burgers mensen redden bij Heijningen en Oranjeoord en keerden rond 06.00 uur in de ochtend terug. De derde groep onder leiding van 2e luitenant v.d. Brugge bestaande uit de cadetten H.W. Huiberts, W.H.G. Bakhuis, L.J.H. Resing en R.W.

Hoksbergen werd in hetzelfde gebied ingezet. Zij zouden pas om 11.30 uur 's ochtends terugkeren van hun reddingswerkzaamheden. In totaal werd nog eens een vijftigtal mensen gered. De rest van de groep werd ondertussen onder leiding van 2e luitenant Vermeer ingezet om het dijkgat bij Zwingelspaan te dichten. De groep werd vervolgens nog versterkt door 37 Wageningse studenten.

Er moesten voor deze werkzaamheden in allerlei zandzakken gevuld worden tot er een constante aanvoer op gang kwam. Majoor Michielsens kreeg van majoor Schreuders opdracht om ergens ten zuiden van Oud Gastel zandzakken te gaan vullen. Een burger die de omgeving goed kende, wist mee te delen dat een in aanbouw zijnde dijk (men was nog maar pas met de aanbouw van deze dijk begonnen) genoeg zand zou moeten opleveren. Daardoor kon, door tussenkomst van kapitein Bernaert, de order aan majoor Michielsens net op tijd worden geannuleerd en kon het hele detachement Stoottroepen bij Nieuwe Molen zandzakken vullen. Op verzoek van luitenant-kolonel Stoorvogel werd vervolgens een pendeldienst opgezet om zandzakken aan te voeren naar het dijkdeel bij Zwingelspaan. Bij Oude Stoof waren inmiddels zeer veel zandzakken gedumpt. Kapitein Anemaet werd opdracht gegeven naar Nieuwe Molen te gaan om daar bij het zandzakken vullen behulpzaam te zijn en de vullers "tot het uiterste op te zwepen".

Het plan om de dijk te behouden was inmiddels in werking gesteld. Het genie detachement zou vanuit Zwingelspaan de dijk versterken. De cadetten en Wageningse studenten zouden dit vanaf de zijde van Oude Stoof doen. Hoe meer zandzakken gelegd werden des te minder ruimte het water kreeg om doorheen te stromen. Door deze forcering nam de kracht van de stroming enorm toe. Daarom was besloten vanaf de uiteinden naar elkaar toe te werken, zodat het laatste stroomgat gezamenlijk van beide zijden gesloten kon worden'

In de loop van de nacht droeg generaal van der Kroon ter plaatste het commando over Fijnaart en omgeving over aan majoor D. ter Bruggen. In zijn gezelschap bevond zich kapitein Zandleven. Generaal van der Kroon, luitenant-kolonel Stoorvogel en majoor Schreuders brachten hen op de hoogte en stonden hen terzijde bij de commandovoering. Vanaf de KMA waren de kapiteins T.A. van Zanten en C.A. de Regt, beiden officier aan de KMA, aanwezig om assistentie te verlenen.

(Dit is deel 1 wordt vervolgd in ledenblad nr. 80) K.M.

AGENDA VOORJAAR/ZOMER 2021

Zoals u reeds in het voorwoord heeft kunnen lezen is het vanwege de corona maatregelen nog niet mogelijk om activiteiten, excursies en bezoek aan het watersnoodhuis en bevrijdingstentoonstelling te melden.

Zodra dit weer mogelijk is zullen wij u op de hoogte stellen via de website: **Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen** en via de mail.

Help !

Voor de bouw van de nieuwe ruimte achter "Het washok " is hulp noodzakelijk voor de diverse werkzaamheden, die voornamelijk op dinsdag- en donderdagmiddag plaats gaan vinden. Kom op een van deze middagen kijken wat er gedaan moet worden en help een handje zodat uw Heemkundige Kring een betere ruimte heeft om haar doelstellingen te verwezenlijken. U kunt zich natuurlijk ook per e-mail of telefonisch aanmelden. Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

